وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان‌شناسی

رشته روان‌شناسی اسلامی گرایش مثبت‌گرا

پایان‌نامه کارشناسی ارشد

مدل مفهومی بلند همتی در منابع اسلامی

استاد راهنما

حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر محمدصادق شجاعی

دانش‌پژوه

محمد صادقی

بهمن ۱۴۰۲

بسم الله الرحمن الرحیم

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

بسمه تعالی

تاریخ: .....

شماره: .....

صورت جلسه دفاع پایان نامه

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه)

جلسه دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد محمد صادقی کد دانشجویی: ۹۹۱۱۴۰۰۸ رشته: روان‌شناسی اسلامی

تحت عنوان: مدل مفهومی بلندهمتی در منابع اسلامی

با حضور استاد راهنما و هیأت داوران در موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۲/۱۱/۱۴۰۲ برگزار گردید و پایان‌نامه ایشان

با کسب نمره به عدد: ۱۹/۷۵ به حروف: نوزده و هفتاد و پنج با درجه عالی پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمدرضا احمدی	دانشیار	
استاد راهنما: حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر محمدصادق شجاعی	استادیار	
استاد داور: حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر جعفر هوشیاری	استادیار	
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای سیدعلی اکبر طباطبایی یزدی	.....	

معاون آموزشی موسسه

هادی ارشاد حسینی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان‌شناسی

رشته روان‌شناسی اسلامی گرایش مثبت‌گرا

پایان‌نامه کارشناسی ارشد

مدل مفهومی بلند همتی در منابع اسلامی

استاد راهنما

حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر محمدصادق شجاعی

دانش‌پژوه

محمد صادقی

بهمن ۱۴۰۲

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان‌نامه

این‌جانب **محمد صادقی**، فرزند **غلامحسین**، متولد **۱۳۷۲/۱۰/۲۰**، به شماره شناسنامه **۱۱۵۰۱۶۷۵۶۴** صادره از **فریدن** به شماره دانش پژوهی **۹۹۱۱۴۰۰۸**، رشته **روانشناسی اسلامی گرایش مثبت‌گرا**، متعهد می‌شوم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل کار پژوهشی این‌جانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان‌نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم‌سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه

چاپ و انتشار پایان‌نامه های تحصیلی دانش‌پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیتهای علمی پژوهشی مؤسسه است.

این‌جانب محمد صادقی، دانش‌پژوه رشته روانشناسی اسلامی گرایش مثبت‌گرا، مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می‌گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ام با موضوع:

مدل مفهومی بلند همتی در منابع اسلامی

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این‌جانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان‌نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد بود.

۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان‌نامه به صورت کتاب توسط دانش‌پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

کتاب حاضر حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته روانشناسی است که در سال ۱۴۰۲ در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی آقای حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدصادق شجاعی از آن دفاع شده است.

۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش‌پژوه

امضا

تقدیم به:

آستان کامل‌ترین انسان، پیامبر اسلام (صلی اللّه علیه و آله) و اهل بیت مکرمشان، مخصوصا فرزند عزیزشان حضرت صاحب‌الزمان (عج) که چشم‌ها در انتظار ظهورش خیره شده‌اند.

تقدیر و تشکر

سپاس بی‌کران پروردگار یکتا را که هستی‌مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان کرد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه‌چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت.

و تشکر فراوان از استاد گرامی و ارزشمند جناب حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر محمدصادق شجاعی که در این مسیر افتخار شاگردی ایشان را داشتم. و از پدر، مادر و همسر عزیزم که در این راه مرا یاری کردند. از درگاه خداوند منان، آرزوی سلامتی و توفیق روزافزون برای همگان خواهانم.

چکیده

این پژوهش با هدف دستیابی به مدل مفهومی بلند همتی در منابع اسلامی انجام شده است. روش به کار رفته در این پژوهش، تحلیل کیفی محتوای متون دینی (شجاعی، ۱۳۹۹) بود. به این منظور، ابتدا مفاهیم و گزاره های مرتبط با بلند همتی در منابع اسلامی گردآوری شد. در مرحله بعد مفاهیم و گزاره های گردآوری شده با استفاده از اصول پیش پردازش متن، مانند هم معنایی، چند معنایی، و حوزه معنایی مورد بررسی قرار گرفت. سپس محتواهای استنباطی مربوط به هر گزاره، در یک فرم ثبت شد و در قالب یک جدول برای روایی سنجی در اختیار کارشناسان قرار گرفت. پس از دریافت نظر کارشناسان و محاسبه CVI و CVR سرانجام ۹ مؤلفه (آرزوی عاقلانه ، آینده نگری هدفمند ، اندیشه ورزی ، آگاهی و دانش ، گرایش به پیشرفت ، امیدواری ، عزم و اراده ، پایداری و بزرگی نفس) نمره‌ی لازم را کسب نمود. در نهایت با توجه به مؤلفه های به دست آمده، مدل مفهومی بلند همتی ترسیم و در قالب یک شکل ارائه شد. نتایج این پژوهش می‌تواند برای ساخت پرسشنامه و بسته آموزشی بلند همتی در پژوهش‌های بعدی مورد استفاده قرار گیرد.

کلید واژه ها: بلند همتی، همت، مدل مفهومی، مدل، منابع اسلامی

فهرست مطالب

فصل اول..... ۱
کلیات و مفاهیم..... ۱
مقدمه..... ۲
۱-۱- بیان مساله ۳
۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق..... ۷
۳-۱- پرسش های تحقیق..... ۸
۱-۳-۱- پرسش اصلی ۸
۲-۳-۱- پرسش های فرعی..... ۸
۴-۱- تعریف مفاهیم..... ۸
۱-۴-۱- مدل مفهومی..... ۸
۲-۴-۱- مؤلفه..... ۸
۳-۴-۱- بلند همتی ۸
۴-۴-۱-منابع اسلامی..... ۹
فصل دوم..... ۱۰
ادبیات و مبانی نظری پژوهش..... ۱۰
۱-۲- بلند همتی در روانشناسی..... ۱۱
۱-۱-۲- تاریخچه بلند همتی در روانشناسی..... ۱۱
۲-۱-۲- سیر مفهوم بلند همتی در روانشناسی ۱۵
۳-۱-۲- جایگاه بلند همتی در روانشناسی..... ۱۶
۴-۱-۲- رابطه بلند همتی با سایر صفات..... ۱۸
۱-۴-۱-۲- رابطه بلند همتی با وظیفه شناسی و انگیزه پیشرفت..... ۱۸

۲-۴-۱-۲- رابطه بلند همتی و نیاز به قدرت..... ۱۹
۳-۴-۱-۲- رابطه بلند همتی و کنشگری..... ۲۰
۴-۴-۱-۲- رابطه بلند همتی با خودکارآمدی عمومی..... ۲۰
۵-۱-۲- ویژگی های موثر در بلند همتی ۲۱
۱-۵-۱-۲- تاثیر وظیفه شناسی در بلند همتی ۲۱
۲-۵-۱-۲- تاثیر برون‌گرایی در بلند همتی ۲۲
۳-۵-۱-۲- تاثیر روان رنجور خویی در بلند همتی..... ۲۳
۴-۵-۱-۲- تاثیر توانایی ذهنی در بلند همتی..... ۲٤
۵-۵-۱-۲- تاثیر خانواده در بلند همتی ۲۵
۶-۵-۱-۲- تاثیر جنسیت بر بلند همتی..... ۲٦
۶-۱-۲- نتایج بلند همتی ۲٦
۱-۶-۱-۲- نتایج بلند همتی در جنبه فردی..... ۲٦
۱-۱-۶-۱-۲- سطوح بالای تحصیلات..... ۲٦
۲-۱-۶-۱-۲- موفقیت مالی..... ۲۷
۳-۱-۶-۱-۲- موفقیت شغلی..... ۲۸
۴-۱-۶-۱-۲- رضایت از زندگی و طول عمر..... ۲۹
۲-۶-۱-۲- نتایج بلند همتی در جنبه اداری و سازمانی..... ۳۱
۲-۲- مبانی نظری بلند همتی در منابع اسلامی..... ۳۳
۱-۲-۲- مفهوم بلند همتی در منابع اسلامی..... ۳٤
۱-۱-۲-۲-مفاهیم و واژگان مترادف با بلند همتی ۳٦
۲-۱-۲-۲- مفاهیم و واژگان متضاد با بلند همتی ۳۸
۲-۲-۲- جایگاه بلند همتی در قرآن و روایات..... ٤۰

۳-۲-۲- انواع همت مثبت و منفی ٤٢
۱-۳-۲-۲- همت مثبت ٤٢
۱-۱-۳-۲-۲- همت در اطاعت الهی ٤٣
۱-۳-۲-۲- ۲- همت در کسب بهشت ٤٣
۳-۱-۳-۲-۲- همت برای اصلاح نفس ٤٤
۱-۳-۲-۲- ۴- همت در انجام کارهای مفید ٤٥
۲-۳-۲-۲- همت منفی ٤٥
۱-۲-۳-۲-۲- همت در معصیت خداوند ٤٥
۲-۲-۳-۲-۲- همت در امور صرفا دنیایی و بیهوده ٤٦
۴-۲-۲- فوائد و ثمرات بلند همتی ٤٦
۱-۴-۲-۲- کمال طلبی و بیزاری از پستی ٤٦
۲-۴-۲-۲- تعیین کننده جایگاه انسان ٤٧
۳-۴-۲-۲- موجب رسیدن به کمالات انسانی ٤٧
۴-۴-۲-۲- رسیدن به مراتب بالا ٤٨
۵-۴-۲-۲- صبر و پایداری ٤٨
۵-۲-۲- نشانه های بلند همتی ٤٩
۱-۵-۲-۲- کسب موفقیت و تکریم و تعظیم مردم ٤٩
۲-۵-۲-۲- شجاعت ٤٩
۳-۵-۲-۲- زیاد شدن سختی ها و مشکلات ٥٠
۶-۲-۲-مفاسد و نشانه های کم همتی ٥٠
۳-۲- بلند همتی در علم اخلاق ٥١
۱-۳-۲- جایگاه بلند همتی در علم اخلاق ٥١

۱-۱-۳-۲- قوای چهارگانه انسان ۵۲
۲-۳-۲- فطری یا اکتسابی بودن بلند همتی ۵۳
۳-۳-۲- ثبات یا تغییرپذیری بلند همتی ۵۵
۴-۳-۲- فرآیند شکل‌گیری صفات اخلاقی ۵۶
۵-۳-۲- راهکارهای کسب بلند همتی ۵۷
فصل سوم ۵۹
روش پژوهش ۵۹
۱-۳- روش تحقیق ۶۰
۲-۱-۳- مراحل عملی روش تحلیل کیفی محتوای متون دینی ۶۰
۲.۳. جامعه آماری تحقیق ۶۱
۳.۳. نمونه تحقیق و شیوه نمونه‌گیری ۶۱
۴-۳- روش گردآوری اطلاعات ۶۲
۵-۳- ابزار گردآوری اطلاعات ۶۲
۶-۳- تجزیه و تحلیل و تفسیر اطلاعات ۶۲
۷-۳- مراحل عملی اجرای پژوهش ۶۳
۱.۷.۳. مرحله اول: مشاهده نظام‌مند ۶۳
۲.۷.۳. مرحله دوم: غرقه شدن در محتوا ۶۳
۳-۷-۳- مرحله سوم: صورت‌بندی داده‌ها و تدوین الگوی مفهومی ۶۴
۴-۷-۳- مرحله چهارم: اعتبارسنجی یافته‌ها ۶۵
الف) شاخص روایی محتوا (CVI) ۶۶
ب) ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) ۶۶
فصل چهارم ۶۸

یافته‌های پژوهش..... ٦٨
۱-۴- یافته های توصیفی..... ٦٩
الف) گردآوری واژگان و مفاهیم مرتبط با بلند همتی..... ٦٩
ب) نمایه جمعیت شناختی کارشناسان..... ۷۰
۲-۴- یافته های استنباطی ۷۱
۱-۲-۴- مؤلفه های شناسایی شده در این پژوهش ۷۱
مؤلفه اول: آرزوی عاقلانه..... ۷۱
مؤلفه دوم: آینده نگری هدفمند..... ۷۹
مؤلفه سوم: اندیشه ورزی..... ۸۵
مؤلفه چهارم: آگاهی و دانش..... ۸۹
مؤلفه پنجم: گرایش به پیشرفت..... ۹٤
مؤلفه ششم: امیدواری..... ۹۷
مؤلفه هفتم: عزم و اراده ۱۰۲
مؤلفه هشتم: پایداری..... ۱۰٦
مؤلفه نهم: بزرگی نفس ۱۱۱
۳-۴- روایی سنجی عامل های به دست آمده درباره بلند همتی ۱۱۵
۴-۴- مدل مفهومی بلند همتی در منابع اسلامی..... ۱۲۲
فصل پنجم..... ۱۲۵
بحث و نتیجه‌گیری..... ۱۲۵
۱-۵- تفسیر نتایج مربوط به پرسش های پژوهش ۱۲٦
۱-۱-۵- تفسیر نتایج مربوط به پرسش فرعی اول ۱۲٦
۲-۱-۵- تفسیر نتایج مربوط به پرسش فرعی دوم..... ۱۳۵

۳-۱-۵- تفسیر نتایج مربوط به پرسش اصلی ۱۳۵
۲-۵- محدودیت های پژوهش ۱۳۶
۳.۵. پیشنهادات ۱۳۶
فهرست منابع..... ۱۳۸
منابع فارسی و عربی:..... ۱۳۸
منابع انگلیسی:..... ۱۴۷
پیوست:..... ۱۵۸

فهرست جدول‌ها و نمودارها

جدول ۴-۱: مشخصات کارشناسان ۷۱
جدول۴-۲: مؤلفه آرزوی عاقلانه ۷۹
جدول ۴-۳: مؤلفه آینده نگری هدفمند ۸۴
جدول ۴-۴: مؤلفه اندیشه ورزی ۸۸
جدول ۴-۵: مؤلفه آگاهی و دانش ۹۳
جدول ۴-۶: مؤلفه گرایش به پیشرفت ۹۷
جدول ۴-۷: مؤلفه امیدواری ۱۰۱
جدول ۴-۸: مؤلفه عزم و اراده ۱۰۵
جدول ۴-۹: مؤلفه پایداری ۱۱۰
جدول ۴-۱۰: مؤلفه بزرگی نفس ۱۱۵

جدول ۴-۱۱: نتایج روایی سنجی مطابقت مؤلفه ها با مضمون و محتوای استنباطی ۱۱۷

جدول ۴-۱۲: نتایج روایی سنجی مطابقت مؤلفه ها با موضوع پژوهش ۱۱۸

جدول ۴-۱۳: نتایج روایی سنجی ضرورت مؤلفه ها با موضوع پژوهش ۱۱۸

جدول ۴-۱۴: نتایج روایی سنجی محتوای استنباطی به تفکیک مؤلفه ها ۱۱۹

نمودار ۴-۱: مؤلفه های بلند همتی در منابع اسلامی ۱۲۳

نمودار ۴-۲: مدل مفهومی بلند همتی در منابع اسلامی ۱۲۴